

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ

**Значај еколошке политке у концепту координације
економске политике ЕУ
(Мастер рад)**

Ментор:
Проф. др Марко Димитријевић

Студент:
Срђан Миловановић
Број индекса: М028/21-О

Садржај:

УВОД	3
I КОНЦЕПТ ЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА ..	5
1. Појам економског система у оснивачким актима ЕУ	5
2. Координација економске политике на супрот конкуренцији	6
2.1. Појам, опсег, обележја и институционални изазови координације економске политике у ЕУ	8
2.2 Предности и недостаци постојећих координационих модела у ЕУ	10
3. Потреба за очувањем животне средине као начело савремене економске политике	15
II ЗНАЧАЈ ЕКОЛОШКЕ ПОЛИТИКЕ У КОНЦЕПТУ КООРДИНАЦИЈЕ ЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	16
1. Кратак осврт на правно уобличавање еколошке политике у ЕУ: циљеви и принципи	16
2. Економски инструменти за заштиту животне средине у Праву привредног система ЕУ	18
2.1 Инструменти и мере у области монетарне политике	20
2.2 Инструменти и мере у области фискалне политике	22
3. Изазови нормативне интеграције еколошке политике са осталим секторским политикама	24
III НОРМАТИВНО РЕГУЛИСАЊЕ ЕКОЛОШКЕ ПОЛИТИКЕ У ЕКОНОМСКОМ СИСТЕМУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ	26
1. Значај одрживог развоја у примени мера и инструмената домаће развојне (дугорочне) економске политике	26
2. Реформа економских инструмената за финансирање институционалног оквира заштите животне средине на бази одрживог привредног развоја	29
3. Отворена питања у вези са еколошком реформом домаћег економског система и преглед постигнутих резултата: смернице и препоруке	33
ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА	40
ЛИТЕРАТУРА	42

САЖЕТАК.....	46
SUMMARY.....	47
БИОГРАФИЈА.....	48

УВОД

Овај рад има за мотив истраживање система еколошке политике који је нормативно обухваћен правним механизмима координације економске политике у Европској унији. Исти је битан из разлога јер представља подсистем опште економске политике сваке државе и тежи „озелењивању“ традиционалних фискалних и монетарних функција економског система земаља чланица Европске уније. Кроз рад се сагледава начин на који се еколошка политика спроводи у Европској унији, која чини најмлађи подсистем у склопу економске политике. Циљ овакве политике јесте формирање јединственог економског система који тежи очувању природних добара, јер се она не могу у економском смислу обнављати, то јест када се једном потроше тешко их је поново обезбедити. Основна хипотеза од које се креће јесте та да су циљеви и принципи еколошке политике инкорпорирани у постојеће правне механизме координације еколошке политике у Европској унији и они би требало да обезбеде еколошки одрживу економску активност држава чланица узимајући у обзир чињеницу да су глобални еколошки проблеми све већи, као и ефекат загађивања на међународном нивоу. С тим у вези потребно је озбиљно приступити имплементацији концепта еколошког развоја у Републици Србији на начин који је усаглашен са постојећим стандардима у праву привредног система Европске уније.

У првом делу рада говори се о различитим факторима, најпре историјске, политичке, правне, економске и културолошке природе, који су довели до формирања правних механизма координације опште економске политике у Европској унији. Посебна пажња посвећује се истраживању циљева и изазова већ постојећих правних механизма координације, са посебном пажњом на значај и место еколошке политике где се њихови ефекти одражавају на подсистеме економске политике, и то од фискалне преко монетарне па све до политике техничко-технолошког развоја и политике кохезије.

У другом делу рада истражују се појам, принципи и основне карактеристике нормативног регулисања еколошке политике у праву привредног система Европске уније. Кроз овај део објашњавају се постојећи приступи у примени економских инструмената за заштиту животне средине, њихово поље деловања, модели функционисања и интеграција са осталим секторским политикама. Такође, пажљиво се посматрају и објашњавају превентивни и репресивни инструменти за заштиту животне средине, најпре монетарни и

фискални инструменти који имају еколошку функцију а њих сачињавају зелено банкарско пословање, еколошки порези али и загађење и остали економски ефекти у пракси.

Кроз трећи део рада објашњен је нормативни оквир за регулисање еколошке политике у Републици Србији и њена усклађеност са циљевима еколошки одрживе економске политике Европске уније. Подробно се објашњава и зелена реформа економског система, износе мишљења и дају препоруке за уобличавање постојећих економских инструмената који ће довести до друштвеног благостања и очувања природних ресурса. Циљ овог рада јесте да на најбољи начин прикаже детерминанте и изазове у интегрисању еколошких принципа и вредности у процесу усаглашавања економских система земаља чланица Уније, а исто тако да се преиспитају решења која су донешена одредбама домаћег позитивног законодавства.

На крају рада изнета су закључна разматрања.

I КОНЦЕПТ ЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА

1. Појам економског система у оснивачким актима ЕУ

Европска унија настаје уједињавањем европских земаља и то 50-их година прошлог века, када је потписан споразум између Француске и Немачке који се односио на успостављање Заједнице за угаљ и челик. Након тог споразума потписан је Париски споразум 1951.године и интеграција је постала све комплекснија. Европска унија представља резултат политичке, правне и економске интеграције и сарадње Немачке, Француске, Белгије, Италије, Луксембурга и Холандије, које су отпочеле сарадњу 1951.године, и временом је процес проширен тако да ЕУ данас боји 27 земаља чланица.¹

Након Другог светског рата јавља се идеја о монетарном уједињењу европских држава као склоп ширег политичког и економског повезивања међу овим земљама. Свакако, потписивањем Римског уговора који је ступио на снагу 1.јануара 1958.године, успостављен је иницијални корак у обликовању монетарне уније.²

Уговор о оснивању Европске економске заједнице има за циљ очување мира и слободе, као и постизање ближе сарадње између народа Европе. Овим поступком државе чланице утврдиле су да је њихов циљ прогресивна политичка интеграција.³ Стварањем ове институције формирана је врста царинске уније са заједничком пољопривредном, транспортном и трговинском политиком. Тиме долази до укидања свих тарифних ограничења и коначно, 1968.године успостављена је заједничка тарифа за све производе који се увозе из трећих земаља. Заједно са Европском економском заједницом створена је и Европска заједница за атомску енергију (Еуратом).⁴

Европска унија представља колевку демократских европских земаља чији је главни задатак очување мира и напретка читавог региона. Централизацијом монетарне политике државе чланице су донеле одлуку и о увођењу јединствене валуте под називом евро. Јединствена валута ЕУ усвојена је 1.јануара 1999.године. Земља која није на самом почетку

---

¹ З. Аранђеловић, *Национална економија*, Ниш, 2008, стр. 308.

² С. Голубовић, *Европска монетарна унија - Институционални аспекти*, Ниш-, 2007, стр.19-20.

³ Ђ. Стојановић (ур), *Историја Европске уније*; у: *Упознај Европску унију*, Подгорица, 2006, стр.23-24.

⁴ *Ibid.*

испунила успостављене економске критеријуме конвергенције на терену ограничења јавног дуга у буџетском дефициту јесте Грчка. Јануара 2001. године испуњава исте и прикључује се еуро зони.⁵

Европску унију карактерише владавина и поштовање права који омогућавају несметано функционисање саме Европске уније. Европска унија данас у својој надлежности има и друге многобројне циљеве који су веома битни за нормално функционисање свакодневног живота а у то можемо убројати: осигурање слободе, безбедности права, стварање радних места, заштита животне средине, регионални развој, права грађана.⁶

2. Координација економске политике насупрот конкуренцији

Кординација се посматра као начин прилагођавања националних политика у условима мултилатералних преговора између држава, а тиме се подразумева да се усвојени концепт доста разликује од концепта који би био изабран приликом самосталног одлучивања држава.⁷

Привреду, између осталог, можемо окарактерисати као сложен процес који функционише уз дејство многих фактора и исти је чине нестабилном. Овај проблем постаје све озбиљнији јер се монетарна и фикскална политика воде на два различита нивоа, то јест монетарна политика на нивоу Европске уније коме се национална законодавства морају прилагодити, док се фискална политика препушта националном нивоу власти, уз компатибилност са монетарном политиком. Да би се остварила равнотежа у привреди потребно је комбиновати инструменте споменутих политика да би се обезбедило адекватно вођење економске политике. У супротном када монетарна и фискална политика нису усклађене, долази до неравнотеже у привреди.⁸

Координација заправо представља сарадњу међу државама или размену информација а у случају економских криза она се може употребити као *ad hoc* мера која се предузима ради превазилажења поремећаја у привреди. Уколико се односи само на неке од циљева

---

⁵ *Ibid*, стр.33.

⁶ *Ibid*.

⁷ Michael C. Webb, *The Political Economy of Policy Coordination-International Adjustment Since 1945*, Ithaca and London, Cornell University Press, 1995, pp. 45-47.

⁸ Л. Маџар, Политика конкуренције као фактор интеграција Србије у Европској унији, *Школа бизниса*, бр. 3/2011, стр.88.

економске политике, јавља се као парцијална, а уколико обухвата све елементе заједничке економске политике она је потпуна.⁹

Због тога је потребно процес координације успоставити на два нивоа:

- У кратком року - координација треба да обезбеди постизање ценовне стабилности, као и вођење адекватне монетарне и фискалне политике.
- У дугом року - потребно је спровести адекватне политике како би се привреда приближила равномерном нивоу, а тај раст се најпре остварује уколико ниво фискалног дефицита у том времену не буде изазвао монетизацију од стране централне банке.¹⁰

Стварањем монетарне уније долази до стварања „нових“ јавних добара, која су међународна и превазилазе географске границе једне државе чланице. Број ових добара се протоком времена све више увећава. Превазилажењем географске границе једне државе остварују се мањи трошкови, све присутније је слободно кретање робе, људи и капитала, али се тежи и формирању царинске уније. Опасност која вреба у овој ситуацији јесте појава држава тзв. „бесплатних корисника“ који ће користити све бенефите иако нису чланице Европске уније.¹¹ Те користи тичу се стабилне и одрживе монетарне политике, којој теже све земље чланице, док би земље нечланице у том случају убирале користи без напора да се до њих дође. Било би поштено да те користи убирају земље чланице Европске уније, јер су учлањењем у исту прихватиле њена правила и истих се придржавале. Та правила се односе најпре на спровођење правних и економских критеријума конвергенције при укључивању еврозону. Потребно је да државе чланице буду савесне и одговорне у вођењу своје економске политике, како не би угрозиле друге земље чланице Европске уније и проузроковале тиме додатне трошкове. Ти трошкови се могу првенствено изразити путем инфлације, висине дохотка и промена у јавној потрошњи. Да до негативних ефеката не би дошло потребно је у механизам координације би требало уградити правило „Парето ефикасности“ који представља инструмент за постизање друштвеног благостања.¹² Парето

---

⁹ М. Димитријевић, *Институције међународног монетарног права*, Ниш, 2018, стр. 180.

¹⁰ *Ibid.*

¹¹ В. V. Arle, К. Weyerstrass, К. Schoors, „Economic Spillovers, Structural Reforms and Policy Coordination in Euro Area: An overview“, in: *Economic Spillovers, Structural Reforms and Policy Coordination in Euro Area* (eds. by Aarle van Bas and Weyerstrass Klaus), Physica-Verlag, A Springer Company, 2008, pp. 1-3.

¹² М. Димитријевић, *op. cit.*, стр.182-185.

ефикасност можемо описати у смислу алокације ресурса, која казује да нико не може бити богатији док други не постане сиромашнији.¹³

2.1. Појам, опсег, обележја и институционални изазови координације економске политике у ЕУ

Одређивање успеха или неуспеха за Европску економску и монетарну унију у остваривању својих започетих макроекономских циљева у оквиру Заједнице најбоље приказује чињеница да је монетарна политика чврсто централизована на супранационалном нивоу док разлике постоје у вођењу фискалне политике и политике рада, које су остале у надлежности субјеката на националном нивоу. Разлог за такво понашање земаља чланица јесте то што нису хтеле ограничење свог фискалног и финансијског суверенитета, који је за њих представљен као „врховна моћ над новцем“ и снага једне државе. Институционални оквири монетарне уније су делимично успешно постављени, али је и даље главни проблем релативног успеха у остваривању ценовне стабилизације и привредног раста децентрализована економска политика.¹⁴ Према схватањима које износи Александар Ламфалус (Alexander Lamfaluss) главни проблем у функционисању ЕМУ очигледна асиметрија између „Е“ (економске политике) и „М“ (монетарне уније). Дихотомија јединствене монетарне политике која је регулисана одредбама комунитарног права и децентрализованих и структурних политика регулисаних одредбама националног права, чине питање координације веома значајним како у теорији, тако и у пракси права Европске уније.¹⁵

Посебно место у Римским уговорима заузима потреба за координацијом економске политике земаља чланица, а тек је усвајањем Мастрихтског уговора процес координације институционализован на вишем нивоу. Исто тако, овим правним актом се успоставља и дужност израде упутства за координацију економске политике од стране Комисије. Може се истаћи да без обзира на стално спомињање самог термина координације у одредбама

---

¹³ Д. Здравковић, Б. Стојановић, С. Радукић, *Теорија и политика цена*, Ниш, 2013, стр. 376.

¹⁴ R. M. Lastra, J. V. Louis, *European Economic and Monetary Union: History, Trends and Prospects*, Year Book of European Law, 2013, pp. 1-4.

¹⁵ М. Димитријевић, *„Координација и смернице економске политике у Европској унији“*, докторска дисертације, Београд, 2016, стр.76.

примарног и секундарног права Европске уније, не постоји општеприхваћена дефиниција овог појма.¹⁶

Појам координације може имати неколико значења, најпре координацију можемо посматрати у светлу ограничења националних политика у смислу повезивања држава у економске сврхе. Недостатак ове дефиниције јесте непостојање разлике између међудржавних споразума и одлука појединих субјеката националног права при дејству међународних фактора. Други начин дефинисања координације говори које су то последице самосталног одлучивања између уговорних страна, то јест међу државама чланицама. Најприхватљивија дефиниција у мноштву истих јесте та која координацију карактерише као најригорознији одблик сарадње међу земљама чланица. Та сарадња подразумева размену искустава и знања у циљу постизања ефикасне монетарне и фискалне политике. Као такву координацију можемо посматрати у више облика, као најпростији облик координација се дефинише као размена информација, а у случају криза координација се дефинише у виду мера и корака који се предузимају како би се превазишли поремећаји у привреди.¹⁷

Координација може бити парцијална - када се односи само на неке од циљева, али исто тако може се јавити као потпуна када су њоме обухваћени и регулисани сви елементи који се тичу вођења заједничке економске политике.¹⁸ О појму координације економске политике може се расправљати, како у уставном тј. алокативном погледу, тако и у политичком погледу.¹⁹ Уставни (алокативни) смисао процеса координације може се дефинисати и у јединственој монетарној политици као консеквенци јединственог тржишта, тржишном начину привређивања и праву конкуренције као фундаменталном економском оквиру ЕУ. Јака правила координације подразумевају сталну потрагу за елементима и регионима које ће употпунити оквире фискалног и финансијског надзора у различитим сегментима економске политике у фази планирања, одлучивања, имплементације и контроле резултата.²⁰ Координацију можемо сагледати и преко примене тзв. „отвореног метода координације“ (eng. open method of coordination) који подразумева означавање

---

¹⁶ *Ibid.*

¹⁷ *Ibid.*, стр.77.

¹⁸ Paul Mooslechner, Martiin Schuerz, “International Macroeconomics Policy Coordination: Any Lessons from EMU?, A Selective Survey on Literature”, in: *Challenges for Economic Policy Coordination Within European Monetary Union* (eds.by Andrew Hughes Hallet & Al.), Spinger, Kluwer Academic Publisher, 2001, p. 67.

¹⁹ М. Димитријевић, *op.cit.*, 62.

²⁰ К. D. Henke, *Managing Subsidiarity from an Economic Point of View, Soft Co-ordination and Hard Rules in European Economic Policy*, Technische Universitat Berlin, Diskussion Papier No. 2, 2006, pp. 22- 23.

репера, вођење конструктивних полемика, ширење добре праксе и размену информација о различитом правним механизмима (ова дихотомија прозилази због разлика у економском и финансијском уређењу).

Као закључак може се изнети мишљење да је појам координације мултидисциплинаран, јер су у њега уткана значења правне, економске и политичке природе.²¹ Појам координације можемо посматрати у светлу супранационалних норми, које су прихваћене од стране већег дела земаља чланица Европске уније, али вођење економске политике остаје на националном нивоу с тим што све то уз јасно постављање оганичења које је поставила Европска унија. Заједничке акције које се спроводе у економској политици теже пре свега остваривању заједничких циљева и будућих жељених стања у економији а они су дефинисани пре свега политичким интересима. Механизми остваривања ових циљева обезбеђује национални и комунитарни правни систем, како превентивним, тако и репресивним путем (санкцијама различите природе) које произилазе из правних аката различите снаге у сврху испуњавања договореног понашања субјеката економске политике. Проблематика које се тиче координације економске политике све је више присутна у разматрањима економиста и правника, јер увиђају њен значај за постизање општег друштвеног благостања.²²

2.2 Предности и недостаци постојећих координационих модела у ЕУ

Пре започетог истраживања на тему предности и недостака концепта, облика и механизма координације економске политике најпре је потребно утврдити да ли њен предмет може бити претходно реализован кроз тржишне процесе који су удаљени од политичких утицаја. Тржиште обезбеђује чврсту координацију кроз тржишна правила и примену принципа супсидијарности. Може се рећи да тржишна економија остаје као и до сада најоптималнији принцип координације, али се то неким делом занемарује. Насупрот економској интеграцији у којој постоји контрола, примењује се и политичка интеграција у којој такав механизам изостаје, па принципал-агент проблем омогућава агентима (Комисији) да процес користе за оснаживање својих ингеренција изван интереса својих

---

²¹ *Ibid.*

²² *Ibid.*

принципала (држава).²³ Овакво радикално посматрање улога и значаја рада Комисије у процесу координације означава се као неприхватљиво, јер је управо напорима Комисије процес координације у економској политици постала ствар од општег интереса, када се због несавршености тржишта усаглашавање националних политика не може постићи. Као главне предности процеса координације у случају децентрализације наводи се: ефикаснија алокација дистрибутивне правде, стабилизовање пословних циклуса и убрзавање привредног раста.²⁴ Нарочито се истичу елементи ефикасне алокације у сегменту прилагођавања агрегатне понуде индивидуалним преференцијама, путем промовисања принципа фискалне једнакости, промоције иновација у јавном сектору и постизања ефеката економије обима у пружању јавних добара.²⁵ У праву Европске уније примена механизма координације економске политике није бесплатна. Из њене примене произилазе бројни ефекти у пракси, који се могу означити као позитивни (користи) и као негативни (трошкови). Упоређивањем трошкова и користи утврђују се елементи оптималног концепта координације у смислу његових циљева, инструмената, обима обухватности, поља примене, институционалних оквира и правне оправданости.²⁶

а) *Користи* координационих механизма економске политике најпре учавамо код идеје о стварању јединственог тржишта Уније, затим техничког прогреса и давању значаја монетарној и фискалној политици. У литератури налазимо мишљења где се најпре испитују користи координационих механизма.²⁷ Посебно се наглашава да је увођење јединствене валуте, у подручју у коме не постоји адекватна географска покретљивост капитала и фискална структура, економски неефикасно решење.²⁸ Он наглашава свој став да се питање координације не може упоредити са делегирањем монетарног суверенитета на комунитарни ниво права, јер је то само обичан трансфер економске политике, а не њена координација.²⁹

Процес координације подразумева да се субјекти ставе у улогу законодавца, и да у складу са тиме и поступају. Потребно је да предвиде и будуће ситуације, за које је неизвесно да ће се догодити у скорије време, а исти су обухваћени инструментима координације.

---

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Ibid.*, стр. 84-85

²⁷ Michael Feldestein, *Coordination in the European Union*, Working Paper, Number 18672, The National Bureau of Economic Research, 2013, pp. 9-10.

²⁸ *Ibid.*

²⁹ М. Димитријевић, *op.cit.*, стр. 85.

Процес координације не може у целини обухватити све сегменте економске политике, у једном временском интервалу, већ је потребно касније извршити ревизију у већем или мањем обиму у зависности од потребе. Овај процес условљен је променљивошћу, али га прати и одређена несигурност која доводи до успеха или неуспеха, па је с тога потребно свести неуспехе на што мањи ниво.³⁰

У пракси се јавља неколико фактора који негативно утичу на утврђивање и мерење екстерналија и ефеката преливања, који ће за резултат имати непожељне ефекте на процес координације. Да би се ти спољни фактори утврдили потребно је користити макроекономске моделе. Њима помоћ могу пружити владе држава чланица Уније, затим неколицина стручњака и научника који су богати знањем из правно-економске струке. Њихово деловање и помоћ треба да буду пропраћени правилима струке, а не утицајем владе и националних политикама држава чланица.³¹

Сам процес координације прати несигурност и променљивост које је потребно свести на минимум, како би се постигли жељени резултати, то јест користи у еврозони. Као пратећа потреба јавља се усклађивање националног законодавства, законодавству Уније. Уколико се то не испоштује потребно је извршити одређене санкције.³²

б) Процес координације изискује одређене трошкове. Међу њима најзначајнији трошак се тиче конкурентности међу земљама чланицама. Ови трошкови се најјасније уочавају код процеса координације економске политике. Све трошкове је неопходно правовремено предвидети, јер би у супротном њихова изненадна појава успорила процес координације и постизање предвиђених циљева.³³

Европска унија је сада сачињена од 27 земаља чланица, и при томе изискује различите трошкове координације. Ти трошкови се разликују од земље до земље, јер се и интереси тих земаља разликују. Њихова законодавства се међусобно усклађују, али неким дело остају на националном нивоу уколико то за унију не представља проблем. То се може уочити и код вођења економске политике, јер државе чланице могу саме бирати модел економске политике, све док исти не угрожава интересе Европске уније. Тиме се на примеру

---

³⁰ Paul Mooslechner, Martiin Schuerz, *op.cit.*, pp.76-77.

³¹ *Ibid.*

³² *Ibid.*

³³ Stenly Fischer, "Macroeconomic Policy", in: *International Economic Cooperation*, ed. by Martin Feldstein, Chicago University Press, Chicago, 1988, pp. 11-12.

Шведске у конципирању програма полази од постулата државе благостања, док се на примеру Немачке спроводи модел социјално тржишне привреде. Велика Британија, која није чланица монетарне уније, спроводи модел флукутирајућег девизног курса, док се у Француској као главни модел у обликовању концепта економске политике користе комплексни макроекономски планови.³⁴

Уколико се правилно разумеју трошкови координације економске политике то ће имплицирати тачно утврђивање фактора који доводе до смањења трошкова. Препреке које доводе до повећања трошкова координације се односе на број субјеката који приступају монетарној унији и постојању одређених правих ограничења.³⁵ *Трошкови координације* се превасходно везују за преговоре држава чланица. Све више кандидата се јавља за улазак у Европску унију, и потребно је усагласити фискалне политике тих земаља са политикама Европске уније. Немачка нам даје пример своје централне банке, којој није остављена могућност да самостално одлучује о факторима који утичу на фискалну полититку.³⁶ У теоријском погледу правна ограничења се односе на место Европске централне банке коју она има ван координације монетарне политике, то јест у области фискалне и макроекономске политике. Све надлежности Европске централне банке одређене су одредбама примарног и секундарног права. Према званичним документима у Европској унији казује се да сви споразуме Европске централне банке као и других институција јесу правно необавезни и да не могу ни под којим условима представљати *ex ante* координацију.³⁷ Овај проблем јесте све озбиљнији када се јави глобална економска и финансијска криза јер би у том случају опсег надлежности главних институција у Европској унији требало преиспитати.³⁸

Такође, у потрази за оптималним моделима управљања и утврђивања одговорности за вођење економске политике неопходно је уобличити пожељне оквире економске политике у свакој чланици. У практичном сегменту, то значи утврђивање оптималног начина у пружању приватних и јавних добара у чланицама Уније, што изискује

---

³⁴ С. Цветановић, Д. Јововић, *Економска политика Европске уније: Нова европска економија*, Ниш, 2006, стр. 77- 78.

³⁵ М. Димитријевић, *op.cit.*, стр. 189-190.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ European Central Bank, *The ECBs Relation with Institutions and Bodies of the European Community*, Montly Bulletin, October, 2004.

³⁸ *Ibid.*

идентификовање правног оквира у којима се одвијају економски токови држава чланица. Услед дејства разноликих социолошких, историјских и културолошких фактора, у неком броју земаља одређене активности се одвијају кроз приватни сектор, док се у другим секторима добра обезбеђују кроз интервенцију државе. У систему социјалог осигурања у неким државама постоје механизми који врше комбинацију елементе приватног и јавног начина гарантовања јавних добара.³⁹ Када разматрамо трошкове и користи координације морамо осврнути и на ефекат временског заостајања (eng. time lag) у примени мера и инструмената економске политике, који у условима постојања економске и монетарне уније добијају комплетну димензију. Тако се прави се разлика између унутрашњег и спољашњег заостајања. Временски период од момента када је неопходно предузети акцију до момента примењене мере представља унутрашње заостајање. Спољашње заостајање представља временски период који протекне између момента предузете акције и тренутка њених ефеката у привреди. Унутрашње заостајање настаје у препознавању поремећаја (eng. recognition lag), одлучивању о акцији (eng. decision lag) и у току саме акције (eng. action lag).⁴⁰

На нивоу Заједнице непрепознавање поремећаја може изазвати велики проблем, јер се за решавање истог изискује више времена, без обзира да ли је реч о поремећајима у монетарној или фискалној сфери. Може доћи до застоја са одлукама у области монетарне политике, те одлуке доноси Европска централна банка, док се одлуке које се тичу фискалне политике доносе на националном фискалном нивоу. Пожељно је да Европска централна банка своје одлуке доноси ефикасно и правовремено, док то није случај са одлукама владе - те одлуке се могу пролонгирати нарочито у случајевима усвајања нових или измена садашњих постојећих закона, пореских закона, као и закона о јавном дугу. Још један проблем јесте заостајање у погледу примене и треба га брзо решавати, јер се сами ефекти од примене мера монетарне политике могу брзо уочити али то није случај код мера фискалне политике, јер је за њихово спровођење потребно издвојити више времена. Ефикасан механизам координације потенцира истовремену употребу мера како централизоване монетарне политике тако и децентрализоване фискалне политике, а временско кашњење може утицати на крајњи резултат процеса координације што би довело

---

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Е. Вукадин, М. Лабус, *Економска политика за правнике*, Београд, 2012, стр. 15-17.

до тога да субјекти економске политике морају уложити додатне напоре на усаглашавање временског распона поменутих периода.⁴¹

3. Потреба за очувањем животне средине као начело савремене економске политике

Економски развој као и технолошки подстичу човека да повећа своје потребе како на свој рачун тако и на рачун других. Може се рећи да овако напредовање човека доводи до извесног, условноречено, самоуништења. Друштво сада питање животне средине посматра као општи, глобалан проблем и појава неједнакости у богатству представља проблем како у богатим тако и у сиромашним земљама. Природа се уништава и исцрпљују природни ресурси, што након извесног времена може довести до конфликта. То не мора представљати проблем за друштво, уколико исто успостави хармонију економије као и друштва и животне средине. Земље које су богате и људи који живе и раде у њима сусрећу се са огромним проблемом индустријског загађења.

Док се људи у мање развијеним земљама сусрећу не само са домаћим него и са глобалним еколошким проблемима, као што су климатске промене и губитак биолошке разноврсности.⁴² Пред друштвом који тежи економском расту потребно је поставити границу оптерећивања животне средине и искоришћавања енергије.⁴³ Како би ови захтеви били испуњени, најпре је потребно промовисати технолошке иновације у подручју уштеде енергије и креирати обновљиве изворе енергије, а истовремено осмислити одговарајућу политику економских система и друштвене институције путем којих ће сви активно учествовати у стварању одрживог друштва. У таквим приликама концепт економске политике мора постати пријатељски настројен према очувању природних добара, што је могуће постићи буђењем еколошке свести главних креатора економске политике на свим нивоима државног управљања и организовања, (како на националном тако и на регионалном европском и међународном нивоу). За постизање ових циљева потребно је уложити доста напора али и осмислити неколицину глобалних стратегија. Ни једна нација

---

⁴¹ *Ibid.*

⁴² Ј. Миленковић, “Одрживи развој са аспекта права заштите животне средине-Шта остављамо будућим генерацијама”, у: П. Димитријевић, Н. Стојановић (ур), *Екологија и право*, Ниш, 2011., стр.87-88.

⁴³ *Ibid.*

не може самостално пронаћи ефикасна решења еколошких проблема, и баш из тог разлога је потребно успоставити висок ниво међународне сарадње и међусобног разумевања између нацијама, а све са циљем проналазак правих и одрживих решења за остваривање како међугенерациске, тако и унутаргенерациске једнакости, у еколошком и економском смислу.⁴⁴

II ЗНАЧАЈ ЕКОЛОШКЕ ПОЛИТИКЕ У КОНЦЕПТУ КООРДИНАЦИЈЕ ЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

I. Кратак осврт на правно уобличавање еколошке политике у ЕУ: циљеви и принципи

Европска унија у сарадњи са националним владама је утврдила јасне и прецизне циљеве на основу којих је требало обликовати европску политику заштите животне средине до 2020. године, али стварајући истовремено и предуслове за имплементацију будуће политике која се треба остварити до 2050.године. То је могуће достићи на основу одговарајућих истраживачких програма и активирања меродавног законодавства уз финансирање:

- Заштите и повећања природног капитала Европске уније;
- Зеленог пословања која садржи низак проценат емисије угљендиоксида, и;
- Заштите грађана од притисака и опасности по здравље, који су повезани са околином.⁴⁵

Европска унија посебно предузима мере како би заштитила угрожене врсте и природна подручја у Европској унији, али и гарантовала сигурност воде за пиће и купање, обезбедила квалитетан ваздух и складиштење отпада и тиме постигла смањено учешће штетних хемикалија. У реализацији еколошке политике, Европска унија подстиче тзв. зелени раст, односно привредни раст који је еколошки одржив.⁴⁶ Кључну улогу у промовисању одрживог развоја на глобалном нивоу има управо Европска унија. Због тога заштита животне средине представља битан услов за приступање Европској унији. Стандарди које

---

⁴⁴ *Ibid.*, стр.88-90

⁴⁵ Р. Косагић, „Екологија Европске уније“, у: *Наука и технологија*, М. Радивојевић (ур), Травник, 2021, стр.6

⁴⁶ *Ibid.*

је поставила Европска унија, а који се односе на заштиту животне средине, су веома високо позиционирани и усклађују се са променама на терену очувања природних ресурса и биодиверзитета. Како би се земље кандидати приближили еколошким стандардима Европске уније, потребно је ускладити националне прописе са прописима Европске уније.

Захтеви које је Европска унија поставила јесу многобројни а односе се на питање отпада и депоновање истог на одговарајућа места које неће угрозити земљиште, воду и ваздух. На то се надовезује и проблем отпадних вода. Мере које се предузимају из ове области, посебно се односе на индустрију и привреднике. Посебан акценат ставља се на едукацију како грађана тако и оних који ће бити задужени за спровођење и контролу у делу остваривања циљева заштите животне средине. Као главна обавеза јавља се усаглашавање правних аката, с тим што рокови за примену тих прописа могу трајати деценијама након уласка у Европску унију.⁴⁷ Остваривање ових циљева постиже се путем стручног и образованог административног кадра, са одговарајућим капацитетима и опремом. Основни циљеви еколошке политике односе се на очување природних вредности, приказивање ресурсно - ефикасне економије и бриге о јавном здрављу. У основне инструменте у борби против климатских промена, као користан метод можемо навести декарбонизацију, која означава повећање употребе обновљивих извора енергије и енергетске ефикасности.⁴⁸ У периоду од 1973 - 1976. настао је први еколошки пројекат Европске уније и њиме су дефинисани принципи и циљеви еколошке политике.⁴⁹ Циљеви су се односили на: смањење загађивања, побољшање квалитета живота и међународне сарадње ради заштите животне средине. Принципима је одређен смер деловања ради заштите животне средине на основу којих би било смањено загађивање и негативне последице, то јест негативни ефекти морају бити сасечени у корену. Други еколошки програм настаје у периоду од 1977 - 1981. године-у њему је најпре указано на рационално управљање ресурсима као и на спречавање загађивања воде и ваздуха, као и шума. Након тога успостављен је трећи еколошки програм у периоду од 1972 - 1976.године, потом четврти еколошки програм 1987 - 1992.године и тако редом до шестог еколошког програма који је дефинисан у периоду од 2001 - 2010.године, а означавао је унапређење постојећих закона, постизање веће сарадње на

---

⁴⁷ *Ibid.*

⁴⁸ *Ibid.*

⁴⁹ *Ibid.*

тржишту, интеграцију институција које су укључене у еколошку политику, помоћ грађанима и подизање свести о политици заштите животне средине.⁵⁰

Најважнији програм који је донешен у ЕУ 2020.године јесте седми еколошки програм, а његови циљеви су се односили на зелено привређивање које обухвата заштиту грађана од опасности грађана по њихово здравље, повећање користи применом правних аката уније из области заштите животне средине, повећање дејства уније у решавању међународних изазова који су везани за климу и животну околину, повећања раста производње са смањеном емисијом угљен диоксида и друго. Што се тиче еколошких принципа може се рећи да се они темеље на антиципативним мерама, односно на превентивним мерама увећање пореза за екологију, као и подстицај како не би дошло до загађења природе и примена за коришћење програма превентивних мера. Европска унија је из ове области усвојила низ правних аката и програма који се односе на заштиту животне средине, односно ваздуха, воде, земље и здравља. Доношењем правних Директива створен је простор за елиминисање непожељних елемената и стварање услова погоднијег еколошког пројектовања појединих типова производње.⁵¹

2. Економски инструменти за заштиту животне средине у Праву привредног система ЕУ

Употреба економских инструмената за очување природних добара намеће као претходно питање постављање јасног оквира и оптимално дефинисање еколошких циљева који се тичу употребе економских инструмената (исто тако се подразумева да они морају бити јасни и прецизни). Поставља се питање да ли се они примењују самостално или у комбинацији са правном регулативом? Тачније, поставља се питање да ли економски инструменти претходе правној регулативи како би убрзали прилагођавање потребама за заштитом животне средине? Исто тако, поставља се питање да ли ће економски инструменти бити коришћени као одређена алтернатива или замена за директну регулативу? Да ли се њихова примена везује искључиво за финансијску сврху, односно сврху наплате? Да ли се приходи користе за опште намене или пак у финансијску сврху или сврху наплате? Да ли се ти приходи користе за опште намене или су опредељени само за

---

⁵⁰ *Ibid*, стр.7.

⁵¹ *Ibid*, стр. 8.

посебне еколошке потребе? Код наплате где је формално постављени циљ (увођење стимуланса) не би било пожељно преклапање са потенцијалним освртом на циљ која предвиђа увећање нивоа прихода.⁵²

Поље где делују економски инструменти мора бити јасно одређено. Под тиме обухватамо загађивача, производе или процесе у режиму инструмената. Исто тако неопходно је постојање информације о циљним групама у бројном смислу, величини као и њиховог доприноса значају проблема кога изазивају, њихова локација и начин на који је извршено загађивање, финансијске могућности начин њихове организације. Као један од захтева јесте то да информације не би смеле бити преопширне, а циљне групе је потребно пажљиво идентификовати и дефинисати у сагласности са захтевима који се односе на њих, односно на категорију загађивача и економски сектор чији су део.⁵³

За модел који се примењује веома је битно да буде јасно и једноставно применљив. Тиме се у већем обиму одређује његова административна ефикасност путем примењених економских инструмената. То се најпре односи на технички аспект примене економских инструмената: начин израчунавања висине наплате, начин формулисања основе за наплату, калкулације кредита - попушта за остварену редукцију загађења и друго. Они могу проузроковати нове административне захтеве који се односе на захтеве у смислу нових тела, начина наплаћивања и контроле као и начина праћења који ће се примењивати.

Када говоримо о структури било ког економског инструмента који се примењује неопходно је обезбедити добро подешавање између његове сложености која га чини тешким за примену и једноставности у примени. Такође, треба разграничити која количина информација је потребна за ефикасну примену било код инструмента који је од пресудног значаја.⁵⁴

Економски инструменти се уводе са основним циљем да утичу на понашање загађивача, то изгледа много сложеније у односу на оне инструменте који имају за циљ повећање нивоа остварених прихода. Да ли ће модели бити једноставни или сложенији за примену једино одређује начин калкулација висине наплате као и наплатне процедуре. Код наплате на бази емисије која се постиже од стране загађивача, можемо набројати три начина

---

⁵² М. Аџемовић, „Дизајнирање еколошко - економских инструмената заштите животне средине“, *SVAROG*, 4(2012), стр. 260-272.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ *Ibid*, стр. 262.

калкулисања наплате: праћењем текућих смањивања загађивања, према утврђеним таблицама, и иста наплата за све загађиваче.

Када је у питању контрола и праћење загађивања она може бити обављена од стране одговорног административног тела на годишњем нивоу или по потреби и чешће, или од стране загађивача на годишњем нивоу у различитим периодима. Самостално мерење је јефтиније, али тај вид мерења захтева периодичну контролу. У случају постојања великог броја загађивача потребно је примењивати редовно праћење. Наплата која се врши на бази таблица може се применити када постоје генерални индикатори одређене процесне карактеристике, а то може бити број запослених у предузећу које је представљено као загађивач и друго. На самом крају потребно је споменути да што је већа повезаност емисије загађивача и нивоа плаћања, то је ефикаснији сам систем наплате.

Фиксну наплату подразумевамо код производа. Одређена прерачунавања треба узети у обзир уколико наплата не обезбеђује стимуланс или финансијску снагу. Наплата дозвола за промет обухвата утврђивање опадајућег нивоа емисије. Наиме, треба одредити да ли мора бити достигнут неки ниво редукције свих загађивања и до ког нивоа. Провизије морају бити усаглашене са оним који се јављају на тржишту као нови. Код система депозита и рефундирања морају се успоставити такви механизми који обезбеђују да ниво рефундирања буде довољно стимулативан да довољно покрене повраћај, али не толике јачине да обесхрабрује и ограничава производњу. За сваки систем који се уклапа уз већ постојеће финансијске токове можемо констатовати да има јасне административне предности. Код наплате на основу производа и опорезивања може се рећи да су врло ефикасни као системи наплате. Али се за наплату код великог броја производа односно велепродају избегава већ поменути систем. Увозници и произвођачи обухватају мању скупину и при том се могу на лакши начин администрирати и контролисати.⁵⁵

2.1 Инструменти и мере у области монетарне политике

Монетарну политику на нивоу Европске економске и монетарне уније спроводи Европска централна банка. Циљ те монетарне политике је првобитно одржавање

---

⁵⁵ *Ibid*, стр.263.

стабилности цена. Како би земље чланице приступиле Европском систему централних банака потребно је да постигну висок ниво независности на нивоу националних банака. Европска централна банка има моћ али је и она ограничена и иста не сме давати зајмове земљама чланицама. Циљ Европске централне банке се може разликовати од циљева које има влада. Она најпре ставља примат на стабилност цена а мање на output. Одлуке које се доносе унутар Европске централне банке доносе се по принципу, један човек - један глас. Европска централна банка користи многе монетарне инструменте а један од њих јесте моћ одређивања краткорочне каматне стопе. Тиме утиче на економске агрегате попут економског раста, инвестиције и запослености. Неопходна је њена транспарентност како би се обезбедио кредибилитет у монетарним одлукама и поверење које је потребно у Европској монетарној унији. Потребно је да на годишњем нивоу поднесе извештај о свим активностима Европског система централних банака и спроведене монетарне политике Европском парламенту. Стабилност цена је потребно одржавати испод 2%, јер инфлација и дефлација узрокују трошкове у облику смањења општег економског благостања. Главни задаци Европске централне банке и националних банака земаља чланица јесу: дефинисање и спровођење монетарне политике, вођење операција конверзије, држање и управљање резервама државе земаља чланица и друго.⁵⁶

Монетарна стабилност можда нема директне спреге са еколошком политиком али из досадашње праксе се види да постављени циљеви еколошке и монетарне политике јесу врло конзистентни и то потврђује програм о „озелењивању“ монетарног права. Појава ефекта стаклене баште и катастрофалних природних непогода приказује у суштини еколошке катастрофе које су задесиле свет а исто тако су утицале на монетарну и економску стабилност земаља. Због тога је потребно превентивним мерама спречити нежељене катастрофе, а не чекати тренутак да до њих дође и улагати већа средства за њихову санацију. У оквиру Европске уније јавља се потреба за контролу еколошких проблема од стране монетарно финансијских субјеката као што су ММФ, Европска централна банка и Светска банка.⁵⁷ Од истих се очекују додатна улагања која ће служити за покриће поменутих проблема са којима се свет суочава. Јавља се и потреба за унапређењем монетарно-

---

⁵⁶ М. Гргић, В. Билас, Х. Шимовић, *Финансијска либерализација, монетарна и фискална политика Европске уније*, Серија чланака у настајању бр.06-14, Економски факултет у Загребу, стр.11-12.

⁵⁷ М. Димитријевић, С. Голубовић, „О тенденцији озелењивања међународног монетарног права“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 3(2022), стр.1157-1159.

фискалних механизма који ће имати задатак одобравања средстава на бржи и лакши начин од стране фондова који су намењени заштити природних ресурса, у склопу са потребним подстицајима и осталим видовима подршке. Ови механизми могу се показати врло ефикасним примењујући се заједно са накнадама и порезима, које ће плаћати загађивачи животне средине, као цену за почињену штету. У монетарној сфери је данас преко потребно увести законе који се тичу заштите животне средине.⁵⁸

Најбитнији инструмент у оквиру монетарне политике јесу операције на отвореном тржишту. Куповином и продајом хартија од вредности постиже се циљано повећање или смањење ликвидности тржиште новца. Док су за брзо обезбеђивање и апсорбовање ликвидности задужени трајни кредити. Веома битну улогу имају и обавезне резерве, које имају корене од Немачке централне банке, али су у систему Европских централних банака користе као инструмент „неслагања“ краткорочних каматних стопа. Сви ови инструменти и мере могу бити промењени и преиспитани у случају већих финансијских поремећаја и економске кризе.⁵⁹

2.2 Инструменти и мере у области фискалне политике

Стандардни циљеви фискалне политике најпре се односе на:

- оптималну алокацију ресурса,
- праведну расподелу дохотка и благостања,
- економску стабилизацију и
- привредни раст.⁶⁰

Економска криза постаје главни покретач и још више указује на потребу примене фискалне политике у корист стабилизације. Како би се успешно реализовао поменути циљ потребно је за то створити већи фискални простор који ће омогућити лакше деловање аутоматских стабилизатора, који ће аутоматски реаговати на промене које се тичу агрегатне промене и тражње. За фискалну политику можемо рећи да је то једини инструмент преко кога се може утицати на различите врсте економских шокова, најпре у случају малих отворених економија, док у случају велике изложености шоковима често није могуће

---

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ М. Димитријевић (2018), *op.cit.*, стр. 106.

⁶⁰ Д. Шеховић, *Координација монетарне и фискалне политике у савременим тржишним привредама*, докторска дисертација, Београд, 2015, стр.195.

деловати инструментима фискалне политике, а то се оправдава чињеницом да није могуће користити политику девизног курса и монетарну политику као инструмент за прилагођавање.⁶¹

Еколошки порези као релативно нов инструмент фискалне политике имају за циљ заштиту животне средине, којима би се обезбедила потребна средства за јавне програме унапређења, заштите, очувања животне средине. Водећи се примерима земаља лидера из ове области, долазимо до закључка да су оне овим порезима прикупиле значајан износ прихода. Исто су постигле уграђивањем ових облика пореза у своје пореске системе, уклониле непотребне субвенције, али и измениле постојеће законе у корист еколошке политике. Порези су приказани као нешто пожељно за свет и човечанство, како би онај који штету чини имао више свести да треба исту да плати. Ова средства прикупљена на овај начин, могу се уплатити у општи фонд, упутити на „зелене иницијативе“ или пак искористити за реформу постојећих пореза. Опорезивање не представља једини инструмент који ће подстаћи пореске обвезнике да се понашају еколошки одговорно, већ се то може постићи и променама традиционалних пореских облика. Све ове циљеве потребно је остваривати постепено и уз велику дозу опрезности, како не би постигао контра ефекат. Као три главне категорије еколошких пореза наводе се: порези на енергенте, порези на транспор, порези на прикупљање и одлагање отпада.⁶² Увођењем зелене пореске реформе смањила би се употреба ограничених природних ресурса и загађењем животне средине уз уклањање пореских оптерећења за производе који су пожељнији. Уколико би се економски инструменти у дугом року примењивали, довели би до одређених предности најпре подстицала би се зелена технологија, остваривале уштеде и пружали подстицаји онима који одговорни било да се ради о политичком сектору, привредном или пак научног погона. Начело на коме се темељи еколошка политика јесте да „загађивач плаћа“.⁶³

Држава може користити и пореске подстицаје као уступке у односу на пореског дужника, пореску основицу, пореску стопу или пак на износ прихода. Порески подстицаји обухватају пореске олакшице и пореска ослобођења. Пореским подстицајима и мерама држава жели да утиче на понашање пореских обвезника и да им прикаже колико је

---

⁶¹ *Ibid.*

⁶² М. Димитријевић, „Улога еколошких пореза у заштити животне средине“, у: *Екологија и право*, П. Димитријевић, Н. Стојановић (ур), Ниш, 2011, стр.694.

⁶³ М. Васиљевић, *Трговинско право*, Београд, 2008, стр.343.

одржавање животне средине значајно. Да би се то постигло потребна је примена одговарјућих технолошких поступака у производњи и поштовање постављених еколошких стандарда.⁶⁴

У оквиру Европске уније еколошки порези се могу сврстати у три категорије: порез на енергенте, порез на транспорт и порез на загађења и природне изворе. У порез на енергенте се убраја: порез на минерална уља и моторна горива, петролеј, керозин, ложиво уље, бензин, порез на природни плин и на потрошњу струје. Порез на транспорт обухвата порез на регистрацију и коришћење моторних возила, као и на увоз и продају истих, порез за коришћење путева, порез на осигурање луксузних јахти. Што се тиче пореза на загађења и природне изворе, исти обухватају: порез на пестициде, пластику, стакло, керамику, порез на отпад, порез на загађење ваздуха, гуме, батерије, порез на отпадне воде, као и порез за загађење воде и за нуклеарну енергију. Порези на енергију имају за циљ оптималан избор врсте извора енергије која ће се користити ради задовољавања јавних потреба. Веома значајну фискалну функцију имају порези на енергију, јер се њима прибавља већи део јавних прихода. За порезе на енергију јесте битно и то да се њиховим фискалним оптерећењем постиже рационалност њиховог коришћења и остварује се еколошка функција.⁶⁵

3. Изазови нормативне интеграције еколошке политике са осталим секторским политикама

У привредној пракси Европске уније се јасно указује да је неопходно креирати економске инструменте који ће интегрисати политику заштите животне средине са осталим политикама. Тиме се врши прилагођавање многобројних секторских цена и фискалне структуре циљевима који се односе на политику заштите животне средине.⁶⁶ Државна интервенција може изазвати неколицину недостатака, као што је неадекватна политика цена саобраћајне инфраструктуре, услуга и горива или са друге стране неприхватљиве субвенције у пољопривреди, с тога је неопходно исте отклонити или извршити корекцију

---

⁶⁴ М. Димитријевић, „Порески подстицаји у функцији заштите животне средине“; у: *Екологија и право*, А. Чавошки, А. Кнежевић-Бојовић (ур), Институт за упоредно право, Београд, 2012, стр.232-239.

⁶⁵ З. Шинковић, „Еколошки порези“, *Зборник радова Правног факултета у Сплиту*, бр. 50 (2013), стр. 958

⁶⁶ М. Аџемовић, *op.cit.*, стр.263.

како би се постигла адекватна интеграција политике заштите животне средине са секторским политикама. Још један од циљева примене економских инструмената јесте осигурање цена производа и услуга који ће тачно приказивати трошкове заштите животне средине. То се може постићи тек онда када се отклоне сви недостаци државне интервенције.⁶⁷

Животну средину погађају нови безбедносни изазови нарушавајући биодиверзитет и угрожавајући живот свих људи на планети Земљи. Климатске промене представљају један од изазова али значајно место заузимају економске и безбедносне околности у Евроској унији, које су настале након њеног проширења, као и питање европског идентитета.⁶⁸ Нов актуелни изазов настаје током 2020. и 2021. године, а то је пандемија узрокована корона вирусом која је задесила читав свет и која и даље траје. Наиме, бројни изазови се сусрећу у правилном конципирању еколошке политике Европске уније, тако је најпре потребно стратешки дефинисати смернице и начине да се достигну како економски, тако и еколошки и социјални циљеви еколошке политике. Наравно, значајно је дефинисати и дугорочну визију, а поред ње и све циљеве, као и буџетска средства за остваривање циљева, ефикасну и ефективну партиципацију свих држава чланица Европске уније. Свакако, два најзначајнија изазова за еколошку политику Европске уније су непостојање подједнаке пажње и инвестирања у осталим деловима света, пре свега Кини, Индији, Сједињеним Америчким Државама, чије растуће индустрије нису обавезане да поштују подједнако оштру економску легислативу и проблем конкурентности европских предузећа која морају да се носе са проблемом увећаних трошкова.⁶⁹

Поред економског фактора који је важан за креирање и имплементирање еколошке политике у Евроској унији, кључан изазов јесу климатске промене као и европски идентитет. Управо те промене представљају један од већих еколошких изазова са којим човечанство треба да се избори. Под климатским променама подразумевамо значајне промене климатских услова као што су: температура, ветрови или падавине које могу трајати деценију или дуже, али могу настати као резултат природних процеса у оквиру климатског система, променама у интензитету Сунчевог зрачења или пак неких људских

---

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ Ј. Динић, Ј. Буковала, Н. Иванников, „Еколошка политика Европске Уније“, *ECOLOGICA*, Vol. 28, No 101 (2021), стр. 16-21.

⁶⁹ *Ibid.*

активности које утичу на састав атмосфере и површину земље. Према Извештају Међународног панела о климатским променама можемо очекивати да до 2099.године свет буде у просеку топлији за 1.8 до 4 степена целзијуса.⁷⁰ Такође се очекује се да ће до 2050. године велике пустињске површине повећати своје ареале од 2 до 7% ⁷¹. Европска унија улаже значајне напоре како би самњила штете до којих климатске промене могу довести. Као правни основ за активности ЕУ у делу смањивања емисија гасова представља Оквирна конвенција Уједињених нација о климатским променама из 1992. године и пратећи Кјото протокол који је потписан 1997. године. Протокол садржи утврђених 6 гасова који изазивају ефекат стаклене баште а имају за циљ смањење емисија тих гасова за 8% за период од 2010-2020.године. Политике и регулативе Европске уније у овој области су доста развијене и обухватају поље еколошког права, енергетске и транспортне легислативе. Као битан фактор за очување природе и биолошке разноврсности јавља се Натура 200, која представља европску еколошку мрежу и она обухвата заштићена подручја на територији држава чланица Европске уније која је успостављена на основу донешене Директиве о стаништима из 1992.године. У оквиру ове мреже можемо говорити о посебним заштићеним подручјима као што су сувоземна и поморска. Најамбициознију иницијативу у оквиру Европске уније за заштиту европске природне баштине заузимају Директива о стаништима и Директива о птицама и управо путем њих остварујемо циљ заустављања смањења биолошке разноврсности. Као закључак на све изнешено можемо рећи, да Европска унија улаже материјалне и људске ресурсе за финансирање стратегија, планова и циљева заштите животне средине.⁷²

III НОРМАТИВНО РЕГУЛИСАЊЕ ЕКОЛОШКЕ ПОЛИТИКЕ У ЕКОНОМСКОМ СИСТЕМУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

I. Значај одрживог развоја у примени мера и инструмената домаће развојне (дугорочне) економске политике

Одрживост представља способност трајања, и потиче од латинске речи *sustineo*-што значи одржати, трајати. Концепт одрживог развоја дефинисан је средином 80их година 20. века, у току припрема за Други светски еколошки самит који је одржан 1992.године у Рио

---

⁷⁰ IPCC: Climate Change, 2007, pp. 1-5.

⁷¹ *Ibid.*

⁷² *Ibid.*

де Жанеиру. Током 1971.године организован је самит стручњака на коме се разматрало питање животне средине, у Ментону. На том скупу указало се на озбиљне проблеме у којима се човечанство налази, а односило се на демографску експанзију као и на нарушавање равнотеже између човека и биосфере. Сам концепт одрживог развоја јесте заправо одговор на вођене еколошке дебате од 1968.године. Најистакнутији резултат добијен је након првог еколошког светског самита који је одржан под окриљем Уједињених нација.⁷³ Нешто касније 1992.године на светском еколошком самиту у Рију дошло је до усвајања неколицине важних докумената чија је садржина и данас остала непревазиђена. Тако је *Агенда 21* постала званичан документ у коме је садржана стратегија неопходних промена у ставу према природи. Поред овог документа веома битан значај има и теоријско уобличавање принципа одрживости који су садржани у Рио Декларацији о околини и развоју. Усвајањем Агенде 21 долази до формирања Комисије Уједињених Нација за одрживи развој чија је сврха да прати реализацију постављене стратегије за глобално партнерство и имплементацију концепта одрживог развоја широм света.⁷⁴ Ситуација у Републици Србији по питању политике одрживог развоја и економских инструмената се не налази на жељеном нивоу, а то из разлога јер је процес „еколошке“ транзиције и даље у току. Неминовно је да су предузети одређени кораци по том питању, јер сам процес транзиције у суштини јесте прелазак са планског управљања привредним токовима на услове тржишне економије, што захтева и извесну демократизацију друштва у политичком погледу. Смисао еколошке реформе и транзиције јесте повећање еколошке свести људи. Република Србија је предузела значајне кораке ка вођењу нове политике управљања оскудним природним ресурсима, а као средство за реализацију постављених циљева прописује адекватну правну регулативу у овој области усклађену са стандардима Европске уније. На путу њених евроинтеграција адекватна примена мера и инструмената еколошке добија на посебном значају и актуелности.⁷⁵

Само човечанство прати убрзани развој науке и технологије, које за њих имају и позитивних и негативних промена. Све то довело је до технолошких иновација и нових

---

⁷³ В. Павловић (ур), *Универзитет и одрживи развој*, Београд, 2012, стр.17-22.

⁷⁴ *Ibid.*

⁷⁵ А. Илић, „*Законодавство о заштити животне средине као предуслов остваривања концепт одрживог развоја у Републици Србији*“; у: *Екологија и право*, П. Димитријевић, Н. Стојановић (ур), Ниш, 2011, стр. 103-104.

достигнућа као и ефикаснијег транспорта и комуникације, али исто тако технолошки развој може узроковати и нове безбедносне претње. Њих је тешко предвидети и спречити, што само додатно отежава спровођење међународних и националних превентивних акција. У данашњици, једна од озбиљнијих безбедносних претњи са којом се суочавамо јесте угрожавање животне средине. То можемо приметити кроз загађивање воде, земљишта, ваздуха, све то може проузроковати здравствене проблеме код људи па чак довести и до смртних исхода и економских губитака. Европска унија улаже велике напоре у област заштите животне средине. Самим дефинисањем нормативно-правног и институционалног оквира из области заштите озонског омотача, биотехнологија и биодиверзитета доводи Европску унију у лидерску позицију из области заштите животне средине. Кључну улогу и утицај у свету у еколошкој политици и усвајању нормативних стандарда имају Европска комисија и Европски парламент у склопу саме Европске уније. Такође, веома битан утицај заузимају и прописи о заштити животне средине који су усвојени на националном нивоу земаља чланица. Због динамичнијих политичких кретања Европске уније као и због угрожавања националне еколошке политике држава чланица долази до све већег еколошког освешћивања и потенцирања држава чланица да спроводе строжију политику заштите животне средине. Питање европског идентитета и политика проширења Европске уније додатно отежавају јединство држава чланица у доношењу и спровођењу одлука које се тичу саме еколошке политике.⁷⁶

У Републици Србији не постоје еколошки порези у ужем смислу и баш због тога се пореска реформа не може спровести само на систем пореских подстицаја. Најчешћи облик пореских подстицаја код правних лица односи се на ослобађање пореске основице у виду одбитка и то у висини обрачунатог пореза као порески кредит и као одложено плаћање пореске обавезе. За земље у транзицији је карактеристично да продужавају временско трајање овог ослобођења. Еколошким порезима и пореским подстицајима могу се остварити други циљеви који се тичу смањења пореског терета а потом и у систему пореза на доходак односно зарада.⁷⁷

---

⁷⁶ Ј. Динић, Ј. Буковала, Н. Иванников, *op. cit.*, стр.17.

⁷⁷ М. Димитријевић, *op. cit.*, стр. 232-233.

2. Реформа економских инструмената за финансирање институционалног оквира заштите животне средине на бази одрживог привредног развоја

Економски инструменти као главни циљ имају задатак да утичу на понашање економских субјеката применом финансијских подстицаја у циљу повећања ефикасности управљања заштитом животне средине и природним ресурсима.

Економски инструменти би требало да:

- утичу на најрационалније коришћење ресурса у времену и простору;
- буду интегрални део укупне стратегије развоја, посебно технолошког развоја и у концепцији просторног размештаја привредних капацитета и
- су законски дефинисани и тржишно засновани и да ефикасно показују предности заштите животне средине. У том циљу морају се установити и економски стимулациони који благовремено и јасно дају сигнале загађивачима и крајњим потрошачима робе или услуга да постоје економске користи од улагања у заштиту животне средине, тј. да постоје економске користи од тог процеса.⁷⁸

Економски инструменти треба да обезбеде већи степен заштите животне средине као и сигурне изворе за финансирање. До 1991. године постојећи инструменти су били у облику накнада корисника и казна за кршење законских прописа, али нису имале подстицајног утицаја. Закон о заштити животне средине јесте пружио правну основу за примену следећих инструмената: накнада за загађивање животне средине, накнада за коришћење природних вредности, накнада за јединице локалне самоуправе и друго. Како би се омогућила њихова ефикасна примена потребно је донети низ подзаконских аката.

Неке од накнада јесу накнада за испуштање отпадних вода чије се плаћање врши на основу количине отпадне воде и квалитета пријемних вода.⁷⁹ Постоји могућност ослобађања загађивача од плаћања накнаде али само у случају ако поседује примарно или секундарно постројење за пречишћавање отпадних вода.⁸⁰

---

⁷⁸ Ова решења су утврђена одредбама Директиве о критеријумима за ослобађање од плаћања увозних дажбина на опрему која служи непосредно за заштиту животне средине (21.01.2010); Уредбе о врстама загађивања, критеријума за обрачун зараде за загађивање животне средине и обвезницима, висини и начину обрачунавања и Уредбе о висини и условима за доделу подстицајних средстава за поновну употребу и искоришћавање отпада као секундарне сировине или за добијање енергије (9.11.2009).

⁷⁹ Закон о накнадама за коришћење јавних добара, „Службени гласник РС“, бр. 95/2018 и 49/2019.

⁸⁰ Закон о накнадама за коришћење јавних добара, чл. 74 и чл. 94.

Такође, постоји могућност ослобађања од увозних дажбина за опрему која ће се користити у сврху заштите животне средине, а иста се не производи у нашој земљи. Као најчешће употребљавани економски инструмент јављају се накнаде које плаћа корисник природног ресурса - предузећа. У те накнаде убрајамо: накнаде за заштиту вода, накнаде за извађени материјал из водотока, накнаде за коришћење вода. Предузећа и домаћинства плаћају накнаду за испуштање отпадних вода у канализацију али и за коришћење воде из јавног водовода. Такође, плаћају се накнаде за сакупљање и одлагање комуналног и индустријског отпада. Висина накнаде не зависи од количине, већ од величине то јест врсте стамбеног објекта. Потребно је тим истим накнадама покрити оперативне трошкове услуга заједно са одржавањем али не и трошкова модернизације инфраструктуре. Прописане су одређене таксе и накнаде за управљање природним ресурсима коришћење воде и минерала, лов и риболов као и употребу земљишта.⁸¹ У случају непоштовања прописа изричу се казне - код испуштања отпадних вода преко прописане границе, за незаконито одлагање отпада. Приходи од наплаћених казни иду у буџет државе или општински буџет. Можемо приметити да су казне на ниском нивоу као и да нису усклађене са стопом раста цена на мало и притом нису ефикасне у спречавању даљег кршења закона.⁸²

У случају реформе постојећих и увођењу нових економских инструмената посебно треба обратити пажњу о наменском коришћењу остварених прихода, могућим утицајима на привреду али и на ниво загађења животне средине. Код накнада за водоснабдевање потребно је да се обрачунавање врши на основу количине како би се постигао бољи подстицај на управљање тражњом и умањила просечна потрошња по кориснику. Овом реформом треба постићи постепено повећање цена воде уз директну помоћ најугроженијим становништву. Потребно је повећати накнаде за пречишћавање канализационе воде за домаћинства. То повећање се односи на покривање оперативних и капиталних трошкова комуналних предузећа.⁸³

Што се тиче накнада за управљање отпадом потребно је променити основицу за домаћинства и обрачунавати је на основу количине отпада или контејнера уместо на основу

---

⁸¹Закон о накнадама за коришћење јавних добара, чл. 23, чл. 33 и чл. 90.

⁸² *Ibid.*

⁸³ С. Радукић, *Економски аспекти политике заштите животне средине Републике Србије у светлу правне регулативе, ТЕМЕ*, Бр. 2 (2012), , стр.651-656.

величине непокретности. Отпад који се може рециклирати и који се сакупља на месту настанка не би требало наплаћивати.⁸⁴

Што се тиче индустријског отпада, накнаду за њега би требло обрачунати на основу природе и количине сакупљеног отпада а све ради смањења отпада и рециклаже. Накнада би требало бити већа на основу оперативних и капиталних трошкова управљања отпадом.

Поред поменутих накнада, треба уврстити и низ нових ефикаснијих решења за савремене проблеме загађивања. Накнаде за: емисије SO₂, NO_x, суспендованих честица, олова и тешких метала у ваздух која се односи на индустрију. Како би се ослободили плаћања од ове накнаде предузећа морају накнадно улагати у смањења загађења ваздуха или чистију технологију.⁸⁵

Потребно је повећати свест за чистију технологију и смањење загађивања преко тржишта капитала за дугорочна улагања у ове сврхе. Приходе од разних накнада за загађење је потребно користити као подстицаје у виду дотације или зајмова уз ниску камату за предузећа која су спремна да уложе у чистије технологије.

Што се тиче дозвола за коришћење ресурса, потребно је увести накнаде за коришћење дрвне грађе, шумских и других производа. Приход из овог фонда би се наменски користио за заштиту биодиверзитета као и у сврху субвенција за пољопривреду.⁸⁶ У нашем законодавству питања заштите животне средине регулисано је Законом о заштити животне средине и подзаконским актима који су настали на основу поменутог закона.⁸⁷

Поред поменутих субвенција, потребно је увести и систем малих субвенција невладиним организацијама које би се односиле на образовање и подизање нивоа свести о заштити животне средине. Финансирање подухвата који се тиче заштите животне средине обезбеђује се из буџета Републике Србије. Као додатни извори јављају се: општински буџети, финансијска средства јавних комуналних предузећа, финансијска средства индустрије и страна финансијска помоћ. Наменска средства су недовољна али је присутно и одсуство финансијских инструмената као што су дугорочни кредити или хартије од

---

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ Закон о накнадама за коришћење јавних добара, чл.116.

⁸⁶ *Ibid.*

⁸⁷ Закон о заштити животне средине „Службени гласник РС“, бр. 135/04, 36/09, 43/11 и 14/16.

вредности. Ограничена средства која су на располагању се не троше у сврху смањења загађења.⁸⁸

Постојеће реформе које се тичу заштите животне средине захтевају озбиљне инвестиције и обухватају: сврсисходне механизме инвестирања у заштиту животне средине, заједно са Фондом за заштиту животне средине, али и за услуге у области животне средине који имају циљ покрића оперативних трошкова, трошкова одржавања и осавремењивања, затим подстицања конкуренције у овој области путем приватизације и концесија.

Институционални оквир заштите животне средине карактерише непостојање централног органа за координацију активности из ове области као и недовољан број реформи које треба спровести у што краћем периоду. Почетни период институционалних реформи означило је доношење Закона о заштити животне средине у склопу са још три повезана закона 2004.године. Реформа која је у току треба да обухвати све секторске законе.

Скупштина Републике Србије је маја 2009.године усвојила пакет од 16 закона из ове области. Неки од њих су: Закон о заштити ваздуха, природе, заштите од буке у животној средини, о амбалажи и амбалажном отпаду, о изменама и допунама Закона о заштити животне средине. Новине у Закону о заштити животне средине тичу се подстицајних мера на нивоу локалних самоупава, формирања фондова који би били формиран у виду буџетских фондова који би поседовали наменска средства и који би вршили контролу трошења истих.⁸⁹

Још једна новина у овом Закону тиче се повећања казни за привредне преступе и прекршаје из ове области. Тиме се 10 до 15 пута повећава доња основица за преступе и прекршаје из ове области.⁹⁰ То би значило да најнижа казна за привредне преступе према Закону о заштити животне средине из 2004.године износи 150.000 динара, а према Закону о изменама и допунама Закона о заштити животне средине из 2009.године казне се крећу у распону од 1.500.000 динара до 3.000.000 динара. Наиме, најнижа казна у случају неког прекршаја износила је 30.000 динара, а сада се та казна може кретати у распону између 500.000 до 1.000.000 динара.⁹¹

---

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ Закон о управљању отпадом „Службени гласник РС“, бр. 36/09, 88/10 и 14/16.

⁹⁰ Закона о заштити животне средине, чл.116.

⁹¹ *Ibid.*

3. Отворена питања у вези са еколошком реформом домаћег економског система и преглед постигнутих резултата: смернице и препоруке

Посвећеност домаћих субјеката економске политике питању еколошких изазова, најбоље потврђује организовање научне и стручне конференције под називом „Зелена Србија“, која се односила на наставак дебате након претходног усвајања екстензивног сета 18 еколошких закона и 200 подзаконских аката. Ови правни прописи односили су се на заштиту животне средине и управљање отпадом, а у будућности се очекује да приватни сектор придобије ново отворено тржиште. За Србију јесте веома важно питање еколошких стандарда јер је то услов за улазак у Европску унију. Еколошка реформа мора бити спроведена пажљиво на начин који не буди отпор у грађанима због увођења додатних такси и пореза и ограничавању слободе пословања. Србија не посустаје на свом еколошком путу, јер настоји да спроведе донете законске прописе. Екологија заправо доводи до помоћи економији, уколико се понуде добра решења и то путем формирања нових индустријских грана које су пријатељски настројене према очувању природе на трошковно ефикасан начин.

У оквиру те нове зелене индустрије очекује се запослење хиљаде људи и одређен профит инвеститорима.⁹² Брижљивом имплементацијом екологија може представљати покретач економских токова у земљи. Велики напредак види се и у томе што Европска комисија нуди финансијску помоћ Србији, како би развила законски оквир за заштиту животне средине. Потребно је да се повећа свест најпре код грађанства а затим и предузетника, да се угледају на примере из Европске уније, и финансијски подпомогну Србију у политици заштите животне средине. Неопходно је спровести додатну едукацију, како би се од најмлађих па све до најстаријих повећала свест о одрживом развоју и заштити животне средине.⁹³

Као инструмент еколошке политике јављају се еколошки порези, њима се убирају приходи који могу служити једним делом за остваривање фискалних циљева, али исто тако и нефискалних. У нефискалне циљеве убрајамо економске, социјалне, еколошке и друге циљеве. Неопходно је да држава заузме став и као таква брине о заштити јавних добара, а пре свега о природи. Исто тако је потребно да направи баланс то јест равнотежу између

---

⁹² Д. Батављевић, „Обновљиви извори енергије-алтернатива која буди наду“; у: *Екологија и право*, П. Димитријевић, Н. Стојановић (ур), Ниш 2011, стр.62-64.

⁹³ *Ibid.*

загађивача природе и природне околине. Цена коју плаћају за коришћење тих ресурса представљена је у виду еколошких пореза. Са финансијског гледишта еколошки порез представља мање издашан порез, али је веома тешко одредити његову оптималну висину. Економски ефикасан инструмент у еколошкој политици јесте еколошки порез. Њиме се треба постићи једнака пореска стопа за све произвођаче али се мора водити рачуна да висина те стопе буде у висини граничне штете на нивоу друштвено ефикасног загађења.⁹⁴ Као предмет опорезивања треба узети емисију штетних материја. Еколошки порези имају преваходно подстицајну и фискалну улогу, док за циљ имају оптималну алокацију ресурса. Еколошким порезима се постиже ефекат утицаја на понашање пореских обвезника. Што се тиче еколошких пореза и њихове подстицајне улоге они се односе на произвођаче и потрошаче како би их навели на ефикаснију употребу осиромашених природних ресурса. И поред тога порески обвезници неким делом не разумеју сврху увођења еколошких пореза, јер га сматрају само додатним издатком без увиђања користи који из њега произилазе. Европска унија има ту предност да може уводити различите облике еколошких давања а најчешће у виду пореза и на тај начин постиже позитивне ефекте вођења еколошке политике. Иако су еколошки порези остварили одређене циљеве у политици заштите животне средине, и даље се јавља неодумица зашто их грађанство не прихвата. Можда разлог томе лежи у чињеници да се њихова примена и поштовање повезује са актуелним политичко-економским проблемима. Још један разлог неприхватања еколошких пореза јесте тај што се њима увећава цена одређених производа, и управо то ствара отпор пореских обвезника. Потребно је да еколошки порези грађанству буду приказани као правични, како не би дошло до неповерења у владу.⁹⁵

При увођењу нових економских инструмената потребно је употребити нове људске ресурсе као и финансијске механизме који су потребни за имплементацију и спровођење. Сагледавање свих неопходних аспеката њихове имплементације је потребно пажљиво предвидети и то представља неизоставну активност. Што се тиче финансијског аспекта наплате и права на емисију као предмета расправе можемо рећи да захтвају посебну пажњу. Исто тако трошковну ефикасност имплементације и механизма примене свакако треба подробно испитати. Уштеда трошкова се може постићи употребом постојећих канала за

---

⁹⁴ Р. Пешић, *Економија природних ресурса и животне средине*, Београд, 2001, стр. 106-107.

⁹⁵ М. Димитријевић, *op.cit*, стр. 695-700.

спровођење економског инструмента и система наплате.⁹⁶ Различити сектори, различито загађују природу те је с тога тешко утврдити висину штете која је настала. Поред пореза као фискални инструмент који користи држава у политици заштите животне средине јављају се субвенције. Најпожељније је истовремено користити оба државна инструмента, то јест и порезе и субвенције. Међутим, малу предност над субвенцијама имају порези јер су бржи и сигурнији од субвенција, и оптерећују оног који је штету проузроковао.⁹⁷ Што се тиче финансирања заштите животне средине буџет Републике Србије у овој области сачињавају: приходи од накнади и такси као и средстава из донација међународних организација и других држава.⁹⁸

Република Србија јесте земља у којој процес транзиције није најуспешније реализован. Сам процес транзиције подразумева прелазак на тржишну економију и демократизацију друштва. То ни мало нису једноставни процеси, јер са собом носе многе пропратне ефекте које треба преовладати. Тежи се одређеном напретку, најпре у развоју еколошке свести људи у нашој држави а потом и увећаној бризи о животној средини. Наиме, уколико уведемо реалну цену енергије то би требало да омогући већу енергетску ефикасност и смањи емисију загађивача. Исто тако потребно је застареле технологије и постројења заменити новим. Република Србија јесте започела политику која се тиче заштите животне средине али за њену адекватну реализацију јесте потребна подобна правна регулатива из ове области.

Законски прописи о заштити животне средине јесу веома битни, јер обезбеђују основу за спровођење политичког и стратешког опредељења, институционално организовање и функционисање, затим успостављање права обавеза и одговорности, као и контроле предузимања прописаних санкцијама према онима који закон не поштују. У Србији постоји 40 међународних конвенција који се односе на заштиту животне средине и са којима се усклађује наше законодавство.⁹⁹ Према Уставу Републике Србије гарантује се право на здраву животну средину уз обавезу да се она чува, као и одговорност за њену заштиту.¹⁰⁰ У Србији је први Закон о заштити животне средине донет 1991.године, и то

---

⁹⁶ С. Голубовић, *Фискална правила у Европској монетарној унији*, Ниш, 2012, стр .13-18.

⁹⁷ О. Лончаревић-Хорват, „*Правна просудба еколошких пореза*“; у: *Екологија и право*, П.Димитријевић, Н. Стојановић (ур), Ниш 2011, стр.634-637.

⁹⁸ М. Васиљевић, Ђ.М. Ђурић, *op.cit*, стр.141.

⁹⁹ А. Илић, *op.cit*, стр.100-109.

¹⁰⁰ Устава Републике Србије „Службени гласник РС“, бр.98/2006,16/2022, чл. 74.

након годину од образовања Министарства за заштиту животне средине. Сада се на снази налази преко 30 закона и 100 подзаконских прописа којима се уређује животна средина и области који су од значаја за животну средину и одрживи развој.¹⁰¹

Основни темљи који се тичу заштите животне средине постављени су 2004.године ступањем на снагу 4 закона из ове области:

1. Закона о заштити животне средине,¹⁰²
2. Закона о процени утицаја на животну средину,¹⁰³
3. Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину и
4. Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине.¹⁰⁴

Области које су регулисане почетком 90их година регулисане су законима о националним парковима, производњи, промету опасних материја, водама, шумама и слично. Као носиоци права, обавеза и одговорности у Републици Србији у систему заштите животне средине јављају се Република Србија, Аутономна покрајина, општина, град, предузећа, домаћа и страна правна лица, предузетници, научне организације, грађани, јавне службе, удружења и друге организације. У основна начела заштите животне средине убрајамо: начело интегралности, начело превенције и предострожности, начело очувања природних вредности, начело одрживог развоја, начело одговорности загађивача и његовог правног следбеника, начело „загађивач плаћа“, начело „корисник плаћа“, начело супсидијарне одговорности, начело примене подстицајних мера, начело информисања и учешћа јавности и начело заштите права на здраву животну средину и приступа правосуђу.¹⁰⁵ Сам систем заштите животне средине уткан је у начело превенције. Њиме се тежи постизању смањења или пак потпуног уклалњања загађења, предузимању активности које ће изазвати најмање могуће промене у животној средини.

Санкције се доносе за прекршиоце у виду новчаних казни или пак затворских казни уз које се може донети мера забране обављања пословне делатности правном субјекту и забрана вршења дужности одговорном лицу или одузимање предмета и друго.¹⁰⁶

---

¹⁰¹ Устав Републике Србије „Службени гласник РС“, бр. 98/2006-3, 115/2021-3 и 16/2022-3.

¹⁰² Закон о заштити животне средине „Службени гласник РС“, бр. 135/2004-29, 36/2009-144, 36/2009 (др. закон), 72/2009-164 (др.закон), 43/2011-88 (УС), 14/2016, 76/2018 и 95/2018.

¹⁰³ Закон о процени утицаја на животну средину „Службени гласник РС“, бр. 135/2004-14 и 36/2009.

¹⁰⁴ Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине „Службени гласник РС“, бр. 135/2004, 25/2015 и 109/2021.

¹⁰⁵ А. Илић, *op.cit.*, стр. 110.

¹⁰⁶ *Ibid.*

У пакет тзв. Секторских закона убрајамо одредбе: Закона о заштити природе, Закона о заштити ваздуха, Закона о заштити од буке у животној средини, Закона о управљању отпадом, Закона о амбалажи и амбалажном отпаду, Закона о заштити од јонизујућих зрачења и о нуклеарној сигурности, Закона о заштити од нејонизујућих зрачења, Закона о хемикалијама, Закона о биоцидним производима и Закона о заштити и одрживом коришћењу рибљег фонда.¹⁰⁷

Према „Извештају о Наплетку Србије“ за 2010.годину Европска Комисија констатује напредак Србије у области заштите животне средине, а то се тиче испуњавања европских стандарда. Наиме, потребно је оснажити капацитете за спровођење и примену законских прописа.¹⁰⁸ Агенција за заштиту животне средине Републике Србије претендује да одржи висок ниво сарадње са Европском агенцијом за животну средину. Велик напредак забележен је у области квалитета воде и усвојен Закон о водама. Такође, постиже се напредак у области заштите природе и усвојен Закон о дивљачи и ловству у марту 2011.године. Изузетан напредак остварен је у области хемикалија. Што се тиче инспектора за заштиту животне средине, њима је пружена могућност додатне обуке, док Агенција за заштиту животне средине остаје потпуно оперативна и ради на свом унапређењу. Исто тако, Фонд за заштиту животне средине остаје активан, али буџетска средства су и даље на ниском нову. Наглашава се чињеница, да је потребно оснажити институционалне капацитете, најпре на локалном нивоу. Поред свега наведеног истиче се неопходна координација са централним нивоом као и даља примена законских прописа.¹⁰⁹

Основни циљ наведених закона јесте стварање система за управљање животном средином и обезбеђивање заштите од деградације и нарушавања природне равнотеже. Наиме, полази се од чињенице да систем заштите животне средине сачињавају мере, услови и инструменти за одрживо управљање, очување природне равнотеже, разноврсности квалитета природних ресурса, услова који су потребни за опстанак живих бића, механизми за спречавање истих а на крају и контролу и санацију поменутих облика загађивања животне средине. Заштита животне средине обезбеђена је путем правне регулативе то јест представља један начин заштите. Реализација постављених циљева се омогућава

---

¹⁰⁷ *Ibid.*

¹⁰⁸ Извештај о наплетку у спровођењу националне стратегије одрживог развоја за период од 2009.-2017.године, „Службени гласник РС“ бр. 59/2011.

¹⁰⁹ С. Лилић, Инструменти еколошке правде, *Facta universitatis: Law and Politics*, vol. 9 (2011), str. 35-52.

прописивањем обавезног понашања свих субјеката у систему заштите животне средине. Као покретна спрега у свакој држави јавља се усвајање стратегија одрживог развоја, која ће бити темељ политике одрживог развоја а када се све то постигне могућа је реализација циљева. Србију у будућности очекује доношење различитих подзаконских аката који ће омогућити бољу примену донесених закона.¹¹⁰

Највећи проблем земље Србије јесте примена еколошких прописа јер у буџету постоји недостатак средстава, али је и број запослених на овом пољу веома мали, техничка опремљеност је на ниском нивоу као и постојећи правни оквир, али свест људи је на ниском нивоу. Истраживања су показала да влада непоштовање еколошких прописа и то се види кроз неоснивање локалних еко – фондова, локалних катастара загађивача, неизвештавање о стању животне средине. Јавност је веома мало обавештена о свим могућностима и њиховом значају о доношењу одлука које се тичу заштите животне средине. Још један од проблема јесте тај да су предузећа обвезници углавном само једне накнаде за заштиту животне средине. Број пријава за загађење животне средине је веома мали а казнена и прекршајна политика Републике Србије веома блага. За успешну примену еколошке политике потребно је учешће политичких странака, затим, еколошких организација али и пословних и индустријских група. Веома важно јесте и учешће медија у решавању овог проблема, односно обезбеђивање већег простора за теме посвећене еколошким проблемима. За подизање свести потребно је спровести строжије финансијско кажњавање за прекршиоце прописа али и примењивање кривичних санкција што је задатак инспектора и тужилаца који су обучени за еколошко законодавство.¹¹¹

Република Србија се налази на добром путу при усклађивању домаћих прописа са правом Европске уније. Она је утврдила 204 предлога од укупно планираних 217, док је Народна скупштина усвојила 194 закона. Од Републике Србије се у будућем периоду очекује да настави у оваквом правцу. Велики напредак се види у области заштите животне средине, најпре из области управљања отпадом, заштите природом, управљање хемикалијама, док се мањи резултати виде у управљању отпадним водама, па је због тога

---

¹¹⁰ А. Илић, *op.cit*, стр.105-110.

¹¹¹ <https://www.kcns.org.rs/agora/ekoloska-politika-u-srbiji-stepen-uskladjenosti-sa-evropskom-ekoloskom-politikom/>, посећен 12. 11. 2022.

неопходно инвестирати у ту област.¹¹² Што се ваздуха тиче резултати су приметни али недостају одредбе које се односе на арсеник, кадмијум, живу и никл који се налазе у ваздушном простору. Још један велики проблем у Републици Србији представља управљање отпадном канализацијом и управљањем отпадом из прерађивачке индустрије. Велики корак за Републику Србију представљаће и стање земљишта, где је потребно да своје законодавство усклади са стандардима Европске уније.¹¹³

---

¹¹² М. Васиљевић, Ђ. М. Ђурић, „Хармонизација прописа Републике Србије у области заштите животне средине са правом ЕУ“; у: *Екологија и право*, А. Чавошки, А. Кнежевић-Бојовић (ур), Београд 2012, стр.134-141.

¹¹³ *Ibid.*

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Политика заштите животне средине у Европској унији је на високом ступњу развојености, а у извесној мери економско понашање и привређивање држава чланица Уније је ограничено постављеним наданционалним еколошким стандардима зарад очувања природних богатства као значајног јавног добра. Поменути стандарди, као и еколошки принципи се морају поштовати од стране земаља чланица у свим подсистемима националне економске политике, а посебно монетарно-кредитне и фискалне политике. У вођењу еколошке политике примењују се поред административних и тржишни инструменти. Уколико се догоди ситуација да је проблем еколошке природе нерешив на националном нивоу, Европска унија ће у том случају реаговати и донети оптимално решење за исти. Да би се оваква политика успешно спровела потребно је и едуковати грађанство, што није једноставно спровести у свим земљама. Грађанство Европске уније је више едуковано о самој еколошкој политици, порезима и субвенцијама, него што је то случај са земљама које се налазе у процесу евроинтеграција и које су мање економски развијене. Са таквим ставовима и едукацијом оправдано је то што се Европска унија јавља као водећи наднационални субјект у политици заштите животне средине која своју потврду налази у савременим моделима макроекономског управљања привредним токовима. ЕУ континуирано предузима потребне мере којима се осигурава заштита угроженим врстама и природним подручјима у процесу интензивног обављања различитих економских активности и реализације циљева економске политике, али је исто тако свом грађанству обезбедила потребну заштиту у области квалитета воде, квалитета ваздуха и сигурног складиштења отпада, као егзистенцијалним детерминантама животног стандарда и предуслове личне, јавне и инвестиционе потрошње.

Све до 70-их година прошлог века у Југославији није постојала политика која је јасно дефинисала поље заштите животне средине. Томе се интензивно приступило тек 1972.године. Хармонизација прописа у Републици Србији са европским стандардима отпочиње 2004.године доношењем четири закона, и то: Закона о процени утицаја на животну средину, Закона о стратешкој процени утицаја на животну средину, Закона о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине и Закона о заштити

животне средине. Овим Република Србија прави значајан корак у развоју и правној регулацији заштите животне средине, баш онако како прописује Европска унија.

Можемо слободно закључити да се Република Србија налази на добром путу у области заштите животне средине. У Републици Србији се континуирано спровде еколошке реформе и врши озелењивање концепта како стабилизационе, тако и развојне економске политике, на начин који одговара систему и истовремено је финансијски прихватљив. Ове еколошко економске тенденције су за циљ имале усклађивање са стандардима који постоје у механизму координације економске политике Европске уније, где еколошка политика и одрживи развој заузимају посебно место. Републици Србији предстоји напоран пут код увођења еколошких пореза и накнада, који мора бити спроведен пажљиво уз примену адекватних подстицајних мера. Потребно је да сваки грађанин буде свестан чињенице да сваку штету коју сам проузрокује, мора сам и надокнадити. На почетку спровођења реформи за Србију је значајно да уведе конкретне фискалне подстицаје, како би подстакла своје предузетнике и грађане да се на савестан начин опходе према животној средини. Поред споменутих мера, потребно је да уведе одговарајуће олакшице према онима који користе чистије технологије и мање загађују околину, као и да концепт монетарних финансија усмери ка моделу тзв. зеленог банкарства. Овим би се развио ефикасан систем мониторинга, подизања јавне свести као и координација и јачање веза међу институцијама.

ЛИТЕРАТУРА

1. B. V. Arle, K. Weyerstrass, K. Schoors, „Economic Spillovers, Structural Reforms and Policy Coordination in Euro Area: An overview“, in: *Economic Spillovers, Structural Reforms and Policy Coordination in Euro Area* (eds. by Aarle van Bas and Weyerstrass Klaus), Physica-Verlag, A Springer Company, 2008.
2. European Central Bank, *The ECBs Relation with Institutions and Bodies of the European Community*, Montly Bulletin, October, 2004
3. K. D. Henke, *Managing Subsidiarity frome an Economic Point of View, Soft Coordination and Hard Rules in European Economic Policy*, Technische Universitat Berlin, Diskussion Papier No. 2, 2006.
4. Michael C. Webb, *The Political Economy of Policy Coordination-International Adjustment Since 1945*, Ithaca and London, Cornnel University Press, 1995.
5. Michael Feldestein, *Coordination in the European Union*, Working Paper, Number 18672, The National Bureau of Economic Research, 2013
6. Paul Mooslechner, Martiin Schuerz, “International Macroeconomics Policy Coordination: Any Lessons from EMU?, A Celective Survey on Literature”, in: *Challenges for Economic Policy Coordination Within European Monetary Union* (eds.by Andrew Hughes Hallet, Peter Mooslechner and Martin Shuerz), Spinger Science+Busines Media, B.V., Kluwer Academic Publisher, 2001.
7. R. M. Lastra, J. V. Louis, *European Economic and Monetary Union: History, Trends and Prospects*, Year Book of European Law, 2013
8. Stenly Fischer, *Macroeconomic Policy*, in „*International Economic Cooperation*“, edited by Martin Feldstein, Chicago: Chicago University Press, Chicago, 1988
9. Александара Илић, „Законодавство о заштити животне средине као предуслов остваривања концепт одрживог развоја у Републици Србији“; у: *Екологија и право*, Предраг Димитријевић, Наташа Стојановић (ур), Ниш 2011.година
10. Вукашин Павловић (ур), *Универзитет и одрживи развој*, Београд, 2012.
11. Дамир Шеховић, *Координација монетарне и фискалне политике у савременим тржишним привредама*, докторска дисертација, Београд, 2015.

12. Драган Батављевић, „Обновљиви извори енергије-алтернатива која буди наду“; у: *Екологија и право*, Предраг Димитријевић, Наташа Стојановић (ур), Ниш, 2011.
13. Душан Здравковић, Бобан Стојановић, Снежана Радукић, Теорија и политика цена, Ниш, 2013.
14. Ђуро Стојановић (ур), Упознај Европску унију, Подгорица, 2006.
15. Емилија Вукадин, Мирољуб Лабус, Економска политика за правнике, Београд, 2012.
16. Зоран Аранђеловић, Национална економија, Ниш, 2008.
17. Зоран Шинковић, „Еколошки порези“, *Зборник радова Правног факултета у Сплиту*, број 50 (2013).
18. Јелена Миленковић, Одрживи развој са аспекта права заштите животне средине- Шта остављамо будућим генерацијама; у: Предраг Димитријевић, Наташа Стојановић (ур), *Екологија и право*, Ниш, 2011.
19. Јована Динић, Јован Буковала, Николај Иванников, „Еколошка политика Европске Уније“, *ECOLOGICA*, Vol. 28, No 101 (2021), стр. 16-21.
20. Лидија Мацар, „Политика конкуренције као фактор интеграција Србије у Европској унији“, *Школа бизниса*, број 3/2011.
21. Марко Димитријевић, „Порески подстицаји у функцији заштите животне средине“; у: *Екологија и право*, Александар Чавошки, Ана Кнежевић-Бојовић (ур), Институт за упоредно право, Београд, 2012.
22. Марко Димитријевић, „Улога еколошких пореза у заштити животне средине“; у: *Екологија и право*, Предраг Димитријевић, Наташа Стојановић (ур), Ниш, 2011.
23. Марко Димитријевић, Институције међународног монетарног права, Ниш, 2018.
24. Марко Димитријевић, *Координација и смернице економске политике у Европској унији*, докторска дисертација, Београд, 2016.
25. Марко Димитријевић, Срђан Голубовић, „О тенденцији озелењивања међународног монетарног права“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 03(2021).
26. Мато Гргић, Влатка Билас, Хрвоје Шимовић, *Финансијска либерализација, монетарна и фискална политика Европске уније*, Серија чланака у настајању бр.06-14, Економски факултет Загреб.

27. Месуд Аџемовић, „Дизајнирање еколошко - економских инструмената заштите животне средине“, *SVAROG*, 4(2012), стр. 260-272.
28. Милош Васиљевић, Ђуро М. Ђурић, „Хармонизација прописа Републике Србије у области заштите животне средине са правом ЕУ“; у: *Екологија и право*, Александра Чавошки, Ана Кнежевић-Бојовић (ур), Институт за упоредно право, Београд, 2012.
29. Милутин Ћировић, *Девизни курсеви*, Београд 2000.
30. Мирко Васиљевић, *Трговинско право*, Београд 2008.
31. Оливера Лончаревић-Хорват, „Правна просудба еколошких пореза“; у: *Екологија и право*, Предраг Димитријевић, Наташа Стојановић (ур), Ниш, 2011.
32. Радмило Пешић, *Економија природних ресурса и животне средине*, Београд, 2001.
33. Рајко Косагић, „Екологија Европске уније“; у: *Наука и технологија*, Младен Радивојевић (ур), Травник, 2021.
34. Слободан Цветановић, Душанка Јововић, *Економска политика Европске уније: Нова европска економија*, Ниш, 2006.
35. Снежана Радукић, „Економски аспекти политике заштите животне средине Републике Србије у светлу правне регулативе“, *ТЕМЕ*, Бр. 2 (2012), стр. 643-662.
36. Срђан Голубовић, *Европска монетарна унија- Институционални аспекти*, Ниш, 2007.
37. Срђан Голубовић, *Фискална правила у Европској монетарној унији*, Ниш, 2012.
38. Стеван Лилић, *Инструменти еколошке правде, Facta universitatis: Law and Politics*, vol. 9 (2011), str. 35-52.

Остала литература:

1. Устав Републике Србије „Службени гласник РС“, бр. 98/2006, 115/2021 и 16/2022.
2. Закон о заштити животне средине, „Службени гласник РС“, бр. 135/2004, 36/2009, 36/2009 (др. закон), 72/2009-164 (др.закон), 43/2011-88 (УС), 14/2016, 76/2018 и 95/2018 (др.закон)
3. Закон о процени утицаја на животну средину, „Службени гласник РС“, бр. 135/2004 и 36/2009.
4. Закон о интегрисаном спречавању и контроли загађивања животне средине „Службени гласник РС“, бр. 135/2004, 25/2015 и 109/2021.
5. <https://www.kcns.org.rs/agora/ekoloska-politika-u-srbiji-stepen-uskladjenosti-sa-evropskom-ekoloskom-politikom/>

САЖЕТАК

Кључне речи: *еколошка политика, Европска унија, еколошки порези, заштита животне средине, економски инструменти, чистије технологије.*

Еколошком политиком се тежи постизању рационалне употребе оскудних природних ресурса. У Европској унији је свест грађанства о овом проблему више развијена, али се предузимају и бројне акције на овом пољу. Не само што делује на своје државе чланице, Европска унија проширује своје деловање о еколошким проблемима и на земље нечланице. Бојазан за Европску унију представљају климатске промене, које могу изазвати природне катастрофе, као што су суше и поплаве, уколико на време не буду предузете превентивне акције. Важан задатак јесте постављен Европској унији, а то је подизање свести код људи о еколошким проблемима, на што већи ниво, не само на територији Европске уније, већ и код других држава са којима се остварује сарадња. Потребно је у сваком случају допринети развоју акција за очување животне средине, како би будућим генерацијама омогућили нормално, природно и здраво окружење. То се може постићи уз помоћ медија, политичара, научника, који ће се потрудити да људима предоче важност еколошки здраве животне средине.

У Републици Србији постоје бројни изазови које треба превазићи, и достићи стандарде које поставља Европска унија. Проблем са којим се суочава Србија, јесте врло ниска свест становништва о заштити животне средине, као и свест предузетника за које се може рећи да загађују околину користећи неподобне технологије у производњи. Као могућност набавке „чистијих“ технологија, привредницима и становништву се на располагање ставља могућност коришћења „зелених“ инвестиционих кредита.

Како би потпомогла развој и унапређење ове области, Република Србија прописује одређене порезе, казне и накнаде за коришћење оскудних природних ресурса. Овај потез нам говори да се Република Србија налази на добром путу усклађивање својих стандарда са стандардима за заштиту животне средине Европске уније.

SUMMARY

The importance of environmental policy in the concept of EU economic policy coordination

Keywords: *environmental policy, European Union, environmental taxes, environmental protection, economic instruments, cleaner technologies.*

Environmental policy strives to achieve the rational use of scarce natural resources. In the European Union, citizens' awareness of this problem is more developed, but numerous actions are being taken in this field. Not only does it act on its member states, the European Union extends its action on environmental problems to non-member countries as well. The concern for the European Union is climate change, which can cause natural disasters, such as droughts and floods, if preventive actions are not taken in time. An important task has been set for the European Union, which is to raise people's awareness of environmental problems, to the highest possible level, not only in the territory of the European Union, but also in other countries with which cooperation is achieved. In any case, it is necessary to contribute to the development of actions to preserve the environment, in order to provide future generations with a normal, natural and healthy environment. This can be achieved with the help of the media, politicians, and scientists, who will make an effort to show people the importance of an ecologically healthy environment.

In the Republic of Serbia, there are numerous challenges that need to be overcome, and to reach the standards set by the European Union. The problem facing Serbia is the very low awareness of the population about environmental protection, as well as the awareness of entrepreneurs who can be said to be polluting the environment by using unsuitable technologies in production. As an opportunity to purchase "cleaner" technologies, the possibility of using "green" investment loans is made available to businessmen and the population.

In order to support the development and improvement of this area, the Republic of Serbia prescribes certain taxes, fines and fees for the use of scarce natural resources. This move tells us that the Republic of Serbia is well on its way to harmonizing its standards with the environmental protection standards of the European Union.

БИОГРАФИЈА

Срђан Миловановић рођен 02. августа 1997. године Основну школу „Велизар Станковић-Корчагин“ завршава у Великом Шиљеговцу, а потом своје школовање наставља у Крушевцу. Уписује Средњу „Економско-трговинску школу“, смер: економски техничар, у којој остварује одличне резултате, и тиме себе пласира на даље школовање на Економском факултету у Нишу. Након завршених Основних студија на Економском факултету, смер: Рачуноводство, ревизија и финансијско управљање, стиче звање: Дипломирани економиста. Потом одлучује да упише Мастер студије на Правном факултету у Нишу као и да стекне додатна знања из уже правноекономске научне области. Може се похвалити и учествовањем на бројним едукативним програмима који је организовао Економски факултет у Нишу, а међу којима су и „Конференције студената економије“, које су се одржавале како на самом факултету, тако и ван њега. Поред свега наведеног може се похвалити познавањем енглеског и руског језика.

ИЗЈАВА О ИСТОВЕТНОСТИ ШТАМПАНОГ И ЕЛЕКТРОНСКОГ ОБЛИКА
МАСТЕР РАДА

Име и презиме аутора мастер рада: Срђан Миловановић

Наслов мастер рада: Значај еколошке политике у концепту координације економске политике ЕУ

Ментор: Марко Димитријевић

Изјављујем да је електронски облик мастер рада у pdf формату истоветан штампаном облику, који сам предао Правном факултету Универзитета у Нишу.

У Нишу, _____

Потпис аутора

_____

ИЗЈАВА О АУТОРСТВУ И ОДОБРАВАЊУ ОБЈАВЉИВАЊА МАСТЕР РАДА

Изјављујем да мастер рад, под насловом Значај еколошке политике у концепту координације економске политике ЕУ пријављен и одбрањен на Правном Факултету Универзитета у Нишу:

- представља резултат сопственог истраживачког рада;
- није у целини, нити у деловима с моје стране пријављен за одбрану на другим факултетима или универзитетима;
- Не крши ауторска права или интелектуалну својину других лица.

Дозвољавам да се овај мастер рад чува у библиотеци и објави на сајту Правног факултета Универзитета у Нишу.

Аутор мастер рада: Срђан Миловановић

У Нишу, _____

Потпис аутора
